
A.

I. Nogle Efterretninger om de academiske Borgeres Bevæbning ved Kiøbenhavns Universitet i Aaret 1700.

ved Udgiveren.

En combineret engelsk, hollandsk, svensk Flaade bloqverede Kiøbenhavn. Hovedstaden var allerede af den bleven bombarderet, og den indsluttede danske Flaade formaaede ei at afværge nye Angreb fra Søesiden. Men Faren voxte, og Kiøbenhavns Stilling blev end mere betænkelig, da under disse Omstændigheder de Svenske iværksatte en Landgang paa Siællands østlige Kyst, paa en Tid, da Den var næsten aldeles blottet for Forsvar, efterdi Armeen tilligemed Kongen var fraværende i Holsteen. At lande og rykke frem mod Hovedstaden var faa Dages Værk for

de Fiender, der fandt liden eller ingen Modstand. Kiøbenhavn maatte snart vente sig sat mellem en dobbelt Ild fra Sø- og Landsiden. Man gjorde sig imidlertid beredt til, med de faa Midler, man havde, at forsvare Staden saa got man kunde. Dette var i Begyndelsen af August 1700 a). Kongen, underrettet om disse nye Farer, sendte fra Holsteen af de Befalinger, som han ansaae meest passende til Omstændighederne. Deriblandt var ogsaa en Opfordring til Studenterne at foreene sig med det øvrige bevæbnede Mandskab. Dette Actstykke selv er ikke kommet til vore Tider b); i det mindste har Udg. gjort sig forgæves Umage for at opspore det; men Indholdet

a) Udg. henviser, hvad de nærmere Omstændigheder angaaer, til sin Afhandling om Kiøbenhavns Stilling og Farer i Aaret 1700. Kiøbenh. 1804. 4.

b) Det er overhoved saare lidet, hvad Udg. har kunnet finde om Studenternes Væbning 1700, og havde Cand. Theol. Peder Witt ikke indflettet Noget desangaaende i sine opbyggelige Betragtninger, saa skulde vi endnu have vidst mindre derom. Ikke engang i Consistorii Archiv findes et eneste Actstykke opbevaret, og ligesaa lidet nogen anden historisk Efterretning, naar undtages følgende faa Ord i Acta Consist. til 7 Aug. 1700: "bleef læst een Memorial fra den Kongelige Raadstue, at Universitetet vilde gifve en Kulle ind paa Studiosis, som vare ferdige og kunde gaa til Bolds. Vid. Co-

angives saaledes af Peder Witt c): "at de skulle drage sig til Minde sine gamle Formænds Tapperhed, dem at efterfølge, hvis fornøden gøres skulde; de skulle der udover blive forsikrede om Kongelig Majestæts Hyldest og Naade, og skulle saa mange, som dertil resolverede vare, angive deres Navne hos Professorene."

Denne Kongel. Opfordring blev Løverdagen den 7 Aug. om Eftermiddagen Kl. 2 oplæst paa Universitetet for alle Studenterne af Rector Magnificus Dr. Masius, efter at de iforveien vare tilsagte ved følgende Befiendtgjørelse fra Consistorium:

Rector cum toto Senatu Academico Civibus suis Salutem!

Non semper inter libros pluteosque decertandum; expostulat patriæ salus etiam armatam

piebogen pag. ". Men ikke engang i Copiebogen er Actstykket indført (hvorfor man har gjort vel i, at lade pag. staae aaben), og i Raadstue-Archivet har man hverken Brev eller Copiebog for dette Aar. Imidlertid har jeg dog været saa heldig, at overkomme Afskrifter af de tre Programmer, som nedenfor ville blive anførte. Afskrifterne befinde sig iblandt det Kongel. Bibliotheks Manuscripter.

c) Guds Bognborg om den Kongelig Majestæts danske Flode og Kongelig Residentz-Stad Kiøbenhavn. Kiøbenh. 1737 G. 35 f.

manum, cum natalis soli amor unumquodque pectus obliget, ut vitam potius perdat, quam perdi publicam salutem videat. Hinc difficillimis hisce temporibus, dum circa patrios Lares inimica Bellona sævit, vos monitos volumus vestri officii, quid Deo debeatis, quid Regi, quid Patriæ, quid denique honori et existimationi vestræ, ut consensu unanimi paria cum reliquis faciatis, qui imminentem inimicum Regiis urbis moenibus avertere conantur. Fuit aliquando tempus, quod, ut opinor, memoriam vestram non fugit, cum cives nostri academici, maiores vestri, varia fidelitatis & fortitudinis documenta in hac ipsa urbe darent, & insignem sibi honorem & existimationem rem bene gerendo conciliarent. Non dubitamus, quin omnes, quotquot inter vos animum ingenuum gerunt, obsequii sui sponte memores, omnes nervos ad salutem patriæ propugnandam intendant. Adestote itaque in Auditorio superiori hora post meridiem secunda, ubi S. R. Majestatis clementissimum edictum vobis prælegetur, ut nobiscum de rebus agendis pro virili conveniatis. Valete amantissimi cives, sumite animos, efficite, ut veros vos monstretis Palladis alumnos, qui non pluma saltem sed et ferro dimicare didicerunt. Hafniæ d. 7 Augusti 1700.

sub manu Secretarii Universitatis

O. Worm.

Paa Dansk:

Rector og det Academiske Senat til deres Medborgere.

Det er ei altid mellem Bøger og Hylde, man bør kæmpe; Statens Vel fordrer ogsaa, at man væbner sin Arm; thi Kiærlighed til Fædrelandet forpligter Enhver til hellere at opofre sig selv end see dettes Undergang. Derfor i nærværende kritiske Øieblik, da Krigens Farer omspænde vore Fædreneboliger, ville vi have Eder erindrede om, hvad I skyldes Gud, Kongen, Fædrelandet, Eders egen Ære og offentlige Agtelse, i den Forventning, at I, befelede af een Følelse, ville gjøre fælleds Sag med de øvrige, der foreene deres Bestræbelser for at holde den truende Fiende borte fra Kongestadens Mure. Der var engang en Tid, der formodentlig vil være Eder alle i Minde, da vore academiske Borgere, Eders Forfædre, i denne selsamme By aflagde udmærkede Prøver paa Trostid og Kiæfthed, og ved deres Daad erhvervede sig særdeles Ære og Agtelse. Vi tvivle aldeles ikke paa, at jo alle de iblandt Eder, der bære en fri og ædel Siel, ville af sig selv føle, hvad Pligt kræver, og villig paatage sig enhver Anstrængelse til Fædrelandets Redning. Møder derfor i det store Auditorium i Eftermiddag Kl.

2, hvor Hs. Kongel. Majestæts allernaadigste Befaling vil blive Eder forelæst, for i Forening med os at vedtage det Nærmere. Dette er, hvad vi have at bekiendtgjøre Eder, kæreste Medborgere; fatter kiæft Mod og viser Eder som Pallas's sande Koster sønner, der forstaae ei blot, at stride med Pennen men ogsaa med Sværdet. Kjøbenhavn d. 7 August 1700.

Under Universitets-Secretærens Haand

D. Worm.

Endnu samme Eftermiddag "angav sig, efter Witts Beretning d), nogle hundrede Mænd." Men at Antallet af dem, som strax lode sig indskrive, dog ingenlunde var forholdsmæssigt til Studenternes Antal overhoved, og at Witts Udsagn derfor neppe kan være ganske overensstemmende med Sandhed, beviser den nye og bebreidende Formaning, Consistorium fandt sig nødsaget til, Dagen efter at lade udgaae til de akademiske Borgere e), saaledes lydende:

d) Samme St. S. 36.

e) Denne Formaning omtales slet ikke af Witt, der blot siger, at med Anmeldelsen continueredes nogle efterfølgende Dage. Det havde vist nok været smukkere, om en saadan eftertryffelighed Paamindelse ikke var bleven fornøden, og at Anledningen dertil

Rector Masius

Lectori Salutem.

Si mori pro patria dulce est, cur non dimicare voluptas? & si publica salus privatæ semper anteponenda, quis non propriam requiem laboribus & difficultatibus pro publico ferendis postponeret? Miramur hinc, quod hesterno die, ubi conveniendum civibus nostris, ut ad arma pro salute urbis capessenda nomen profiterentur, ra-

ikke havde fundet Sted. — Imidlertid, da Historiens første Pligt er Sandhed, saa kan den ei, for at rette sig efter specielle Hensyn, dølge, hvad een gang er blevet historisk Factum, og Udg. saaledes ikke forbigaae, hvad han har fundet, at være fæet. Dog vil han giøre den Bemærkning, at den Villighed og Iver, det da oprettede Studentercorps siden, da det var blevet organiseret, lagde for Dagen, beviser, at den første Langsomhed ikke maa søges i nogen egentlig Mangel paa god Villie, men suarere i de dengang hos Pluraliteten herskende Fordomme, og da tillige i den Frygt for Vaabens Brug, der ikke var utilgivelig hos en Klasse af Mennesker, hvoraf de allerfleeste vist nok aldrig havde haft Vaaben i Hænder før, end siige været bekiendte med deres Behandling. Det er ellers mærkeligt, at blandt de fire Gange, Studenterne ved Kiøbenhavns Universitet have været opfordrede at gribe til Vaaben, er saadant de tre Gange indtruffet i August Maaned.

rum adeo viderimus numerum, qui debito se suo solverunt, et Augusti nostri voluntatem sunt reveriti. Quid vero? cives academici! in pace vos armorum non pudet, ad quæ, ubi necessitas expostulat, horretis? Nil hoc virile sapit, aut Palladis alumniis conveniens, quæ constantes expostulat amasios et in utraqvè fortuna tenenda sibi semper similes. Non etenim tacito pede præterire possumus laudabilem eorum æmulationem, qui alacri animo nobilique instinctu animati, præsentem se nobis stiterunt, ad patriæ salutem defendendam paratissimi, cum tanto major illos seqvatur gloria, quo propius ad armatæ Palladis similitudinem accedunt, et urgente necessitate monstrare possunt, didicisse se & pluma & ferro militare. At reliquos, quorum heri præsentiam desideravimus, sincere monitos volumus, ut, missa omni mora, crastina luce hora ante meridiem octava præsentem se nobis in Consistorio sistant, nomenque suum, et fidem cum nomine, dent, velle se debito suo absolvere & Regio mandato obtemperare; et hoc dum serio jubemus, abfuturum fore speramus neminem, cui aliquid in pectore salit, cum ipsa id necessitas patriæque amor expostulet. Convenite adhuc, quos luce hesterna præsentem viderimus, ut qui jam antea nomen vestrum professi, redigi in certas legiones possitis, et scire,

sub quo vexillo militandum. Sumite animos,
digna Musis germina, excutite ignaviam, & cum
ignaviâ metum; justa est, quam propugnatis cau-
sa, gloriosi conatus, laudanda molimina, quæ
tamen sibi perpetuam & æternaturam gloriam
tributariam habebunt.

Hafniæ d. 8 Augusti Ao. 1700.

C. Worm.

Academiæ Secretarius.

Paa Dansk:

Rector Masius
til Læseren.

Dersom det er sødt at døe for Fædrelandet, hvi
skulde det da ikke være en Glæde at kæmpe for
det? og dersom det offentlige Vel altid bør ag-
tes høiere end Enkeltmands, hvo vilde da ikke
med Opofrelse af sin egen Rolighed underkaste
sig Møie og Besværligheder for dets Skyld? Vi
forundre os derfor over, at, da vore Medborgere
igaar skulde møde for at anmeldte sig til Byens
Forsvar, indfandt sig saa saare faa, der opfyldte
deres Pligt og adløde Hs. Majestæts Befaling.
Men hvorledes? academiske Borgere! I skamme
Eder ikke ved, i Fredstider at bære Baa:

ben a), og dog skielve J for at bruge dem, naar Røden byder! Dette er just ikke meget mandigt eller passende for Sønner af Pallas; thi hun fordrer standhaftige Tilbedere, der under Lyffens modsatte Stillinger blive sig selv lige. Derimod kan vi ikke andet end berømme deres priselige Skappelyst, der, befieledede af en fyrig Aand og ædel Drist, allerede have fremstillet sig for os, redbonne til at værges for Fædrelandet; thi Vren for dem er saa meget større, jo mere de nærme sig til Liighed med den væbnede Pallas, og i fornødent Fald kunne vise, at de have lært at krige baade med Pen og Kaarde. Men de øvrige, hvis Nærværelse vi igaar savnede, ville vi have oprigtig formane, at de ufortøvet indfinde sig imorgen Kl. 8 i Consistorium, og ved deres Ravnens Angivelse forpligte sig til at efterkomme deres Skyldighed og den Kongelige Befaling; og i det vi saadant alvorligen byde, haabe vi, at Ingen udebliver, som har mindste Vrefølelse i Bryster, da Nødvendighed og Fædrelandskiærlighed i lige Grad opfordrer Eder. Noder desuden J, der igaar indfandt Eder, for at J, som allerede have ladet Eder indskrive, kan vorde fordeelte i visse Compagnier og faae at vide, under hvilken Kane J skulle tiene. Tager Mod til Eder,

a) See disse Annaler. 1807. I B. S. 203 f.

værdigt Musernes Sønner; forjager al Feighed,
al Frygtsomhed; retfærdig er den Sag, I for-
svare, priseligt Eders Foretagende, hæderlige Eders
Anstrængelser og deuden uforgiængelig den Ære,
som vil følge Eders patriotiske Daad.

Kjøbenhavn d. 8 August 1700.

D. Worm.

Universitetets Secretær.

Denne Naamindelse synes at have frugtet;
thi tre Dage efter, Onsdagen den 11 Aug., bleve
de deelte i fem Compagnier, hver paa 200 Mand,
saaledes, at Enhver kunde indtræde i hvilket Com-
pagnie han vilde; selv maatte de vælge Office-
rer fra Lieutenants Plads og derunder, men
Capitainerne og høiere Officerer toges af de egent-
lige Militære f). Den 12 modtog de paa Stu-
diegaarden Gevær fra Tøihuset, og en Oberste
Skov blev ansat til deres Chef.

De fem Compagnier tilligemed Fannerne ga-
ves Navne efter Provindserne; det første eller
sjællandske Compagnie førte en blaa Fane,
og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde
blaa Baand paa Brystet og i Kaarden; denne
blev baaret af Studiosus Oluf Bornemann,

f) Witt a. St. S. 38. (Frantzens) Gienlyd af
danske og norske Gæheltes og andre Krigeres Tap-
perhed. Viborg 1783. 8. S. 63.

en Søn af Biskop Bornemann, der siden, 1725, døde som Landsdommer i Siælland. Det andet eller norske Compagnie førte en hvid Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde hvide Baand paa Brystet og i Kaarden; Fanen blev daaret af Studiosus Truels Emidt, som siden blev Generalskål. Det tredie eller jydsk Compagnie førte en guul Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde gule Baand paa Brystet og i Kaarden. Det fjerde eller fynske Compagnie førte en grøn Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde grønne Baand paa Brystet og i Kaarden. Det femte eller hollandske Compagnie førte en rød Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde røde Baand paa Brystet og i Kaarden. Officererne i hvert Compagnie vare desuden udmærkede med Hjere paa Hatten og Skjærf efter deres Faners Couleur. Hele Corpset havde sine Hoboister og hvert Compagnie tvende Tambourer. g).

Allerede Mandagen den 16 trak de fem Compagnier, alle komplette og exercerede, op paa Studiigaarden, og opstillede sig der, hvert Compagnie særskildt, i fuld Mundering, for derefter at

g) Witt a. St. G. 40. Frantzén a. St. G. 64 f.
Hvor alle disse Faneer siden bleve af, er Udg. ubekendt.

præsenteres for Prinds Carl (Kongens Broder) og Enkedronningen (Charlotta Amalia). "For end de af Studie: Gaarden udmarcherede, gav hver Compagnie især tre Salver for Professerne; siden fremstillede de sig i en heel stikkelig Orden, efter Rectoris Magnifici Doct. Masi Befaling, for Universitets Patron, Hans Høj: Grevelige Excellentz Herr Gros: Cantzeler Reventlov h); derfra efter tagen Ordre, begav sig til underdanigst Opvartning hos Hans Kongelig Høihed, stillende sig frem paa Slots: Pladsen; om: sider for Hendes Majestæt Enke: Dronningen, gis: rendes der som tilforn sine rette behørige Exercitier, Hendes Majestæt Enke: Dronningen til al: lernaadigst Behag, og den store Mængde Folk af Stadens Indbyggere til stor Fornøielse. Derfra marcherede siden til Universitetet igien, besluttendes dette deres Optog med tre Salver af alle Compagnier. i)." Foruden eller af disse foree: nede sig endnu 200 Studentere med 100 Jæ: gere, og oprettede et Slags Observationscorp3, der tog sin Position en halv Mil fra Kiøben:

h) Der var kommen tilbage fra Holsten den 12 Aug.

i) Witt a. St. G. 40 f. Nye Tidend. August 1700. G. 58.

havn k). Man ventede hvert Dieblif, at Fienden, der havde taget sin Stilling i Egnen af Humlebek, skulde rykke videre frem, hvilket ogsaa skeete d. 21 Aug., da de Svenske brød op derfra, og satte sig fast ved Kungsted Krøe. Men imidlertid var Freden til Travendal sluttet d. 18 Aug., og da Kongen den 1 Sept. var kommen tilbage, fik alt strax et fredeligere Udseende. Borgereskabet afløstes ved Milizen, og Studenterne forbleve blot saa længe under Vaaben, indtil de havde havt den Ære at præsenteres for Hans Majestæt. Dette skeete d. 3 Sept. om Eftermiddagen Kl. 5, da samtlige Compagnier "allerunderdanigst stillede sig for Hs. Kongel. Majestæt paa Slotspladsen, hvor hvert Compagnie i Særdeleshed udi Hans Majestæts allernaadigste Nærværelse og Paasyn med en sær Skikkelse allerunderdanigst gjorde deres Krigs-Exercitier, Hans Kongelige Majestæt og Hans Prindselige Høihed, Prinds Carl, til saare naadig Fornøielse, og besluttede samme med tre Salver af hvert Compagnie især. Herfra udmarscherede de forbi Hendes Majest. Enkedronningens Residents- Slot og siden hiem til Studiigaarden, for derefter at vende tilbage til Fredens Sykler.

k) Gebhardi Gesch. d. Königr. Dänem. und Norweg. dansk Oversætt. V. 251, hvis Kilde er Theatrum Europæum XV. 762.

Kort efter udstødte Consistorium følgende Beskiendtgjørelse, der kan ansees som den sidste denne Studentervæbning vedkommende offentlige Handling.

Rector cum toto Senatu Academico

Lectori Salutem!

Satis hactenus inter Phalanges, Cives Academici! cum industria vestra Ipsi etiam Trionum Monarchæ innotuerit, qui laudatos vos dimisit, & omnem faventis Fortunæ spem promisit. Cesant hodie velitationes; non de globulis magis solliciti sumus, dum regnat amata pax, & quilibet suspensa in pariete arma lætatur. Redundum nunc vobis ad pluteos, revocandus amans literarum animus, extendendi conatus, excitandi spiritus, ut eodem vos amore Pallada vestram ac hactenus Martem amare testemini. Ita, ut arma deponantur, monemus, quæ hactenus laudabiliter portastis, & ferri locum sustineant volumina; ita veros vos ambidextros esse monstratis, qui sciunt & pluma et ferro dimicare. Hafniæ ex concluso Consistorii Ao. MDCC Pri- die Nonarum Octobris.

Sub officii nostri sigillo

O. Worm.

Paa Dansk:

Rector og det hele academiske Senat
til Læseren.

Det have J hidtil befattet Eder med Krigens
Gysler, academiske Borgere, da Eders Jber end-
og har tildraget sig Monarkens Opmærksomhed,
der har tilkiendegivet Eder sit Velbehag og aab-
net Eder de meest gunstige Udsigter. Fra nu af
ophører Baabekamp; vi bekymre os nu ikke mere
om Rugler, medens den elskede Fred hersker, og
Enhver glæder sig ved at see Geværet ophængt
paa Væggen. Nu maae J vende tilbage til Bog-
hylderne, gienfalde den videnskabelige Aand, ud-
vide Eders Stræbsomhed, vække Eders Sielekræft,
at J kan lægge for Dagen, at J ei ere Eders
Pallas mindre hengivne end J hidtil have væ-
ret Krigsguden. Vi tilsiige Eder derfor, at J nu
nedlægge de Baaben, som J hidtil med saa me-
gen Ære have baaret, og istedet for Raarden tage
Bogen i Haand; saaledes vise J Eder at være
i egentlig Forstand (vehændede a), der vide baa-
de at stride med Pen og Sværd. Kjøbenhavn
efter Consistorii Beslutning d. 6 October 1700.

Under vort Embedssægl

D. Worm

Universitets-Secretær.

a) ambidextros; der forstaae at bruge begge Hænder
lige godt.

II. Tvende Rescripter fra 17 Mars hundrede til Bisperne i Danmark og Norge, angaaende Præster, som tage Magistergraden.

I.

Frid. 3.

W. S. G. T. Eftersom vi komme udi Forsa-
ring, hvorledis en deel unge prester paa lands-
byerne tage Magisterij graden, allene for den aar-
sags skyld, at de derved funde haffve deris gang og
session offver de andre prester, som ere eldre in
ministerio end de, da ville vi naadl., at i udi eders
stift schal giøre den anordning, at ingen prest, om-
endskiont hand kand haffve taget gradum Magisterij,
derfore schal gaae eller sidde offver de andre pre-
ster, mens at enhuer haffver sin gang och session,
som hand er gammel in ministerio til. d. Haffn.
den 24 May 1651.

Register paa Bisperne i Danmarch
och Norge som finge Breff
i Danmarch

D. Jesper Brochmand

D. Peder Winsrup

D. Jacob Mathison

M. Anders Andersen

M. Frantz Rosenkrantz

M. Peder Kragelund

Biskoppen i Byen.

i Norge

M. Henning Stochflett

M. Jens Skielderup

M. Erich Bredal

M. Tomas Kortson

(Af det Danske Cancellies Archiv, Siellandske Tegnelser
No. 1651 - 1653. No. xxxii. Fol. 91 og 92).

2.

Frid. 3.

W. S. G. T. Eftersom woris Bressve dend
24 May 1651 ere udgangne, at ingen prest, om-
endschiont hand fand haffue tagit gradum Magi-
sterij, derfore schall gaa eller sidde offuer de andre
prester, mens en huer sin gang oc session, som
hand er gammel till udi Ministerio, at haffue, oc
wij nu naadl. er i erfaring kommen, at saadan
woris Anordning af en Deel anderledis udleggis oc
forstaais, end woris Meening derom werit haffuer,
da er woris naadl. willie oc befalning, at j (der)
udi Stiffed till de wedkommendis effterrettning
lader forkynde, at med forskreffne woris udgan-
gene Bres ifte ere meendte de Magistri, som end-
ten

ten med adskillige Philosophicis Collegijs docendo
& disputando at holde haffuer ladet see, at de der
ris tid i Studeringer well oc berømmeligen haffuer
anlagt, eller udi hederlige beffallinger sig haffuer
giort well fortienöte, ei heller Prester i Kiøbsteder-
ne. Dermed ic.

Hafn. 4 Junij 1663.

Dette forskreffne Bref udgick till Bisperne i
Danmarch oc Norge

Remblig

Siellands Stift	•	D. Hans Suane
Fyens Stift	•	D. Laurik Jacobsen
Riber Stift	•	D. Peder Kragelund
Wiborg Stift	•	M. Peder Willadzen
Aalborg Stift	•	D. Anders Andersen
Nars Stift	•	M. Hans Brochmand

Norge

Christiania Stift	•	M. Henning Stochflet
Bergen Stift	•	M. Jens Schielderup
Trundhiems Stift	•	M. Erich Bredal
Stassuanger Stift	•	M. Christen Thauson

NB. udi det Bref till D. Hans Suane blef satt
i stedet for det, som staaer imellem disse toe
tegn (), saaledis: her.

(Af det Danske Cancell. Archiv, Siellandske Tegneser
No. 1660 - 1663. No. xxxiv, Fol. 514 og 515.